

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ «ДОНБАС І КРИМ: ЦІНА ПОВЕРНЕННЯ»

(за загальною редакцією В. П. Горбуліна,
О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко)

М. М. Чеховська

Воєнна, інформаційна, економічна агресія Російської Федерації проти України триває вже два роки. Її трагічними наслідками стали численні людські втрати, руйнування родинних і соціальних зв'язків, анексія Автономної Республіки Крим, створення на території Української держави квазіреспублік, ведення бойових дій за збереження незалежності та суверенітету України з громадянами Російської Федерації, «які займаються вирішенням певних питань, у тому числі у воєнній сфері». Наразі завдяки спільним діям пересічних громадян країни та фахівців сектору безпеки і оборони дії противника обмежені районом проведення антитерористичної операції. Але ці дії тривають, існує багато невирішених проблем. Отже, зміст рецензованої монографії «Донбас і Крим: ціна повернення» набуває не лише наукового, а й практичного значення.

Передумови, сценарії і перебіг подій та наслідки злочинних дій Російської Федерації, що мають бути предметом розгляду міжнародних судів, висвітлені в документальному та ігровому кіно, художній та публіцистичній літературі, частково в наукових джерелах. Представлена монографія, на наш погляд, є першим глибоким і послідовним науковим дослідженням вказаної проблематики, що органічно поєднує вивчення причин конфлікту, сценарії виходу з кризи, а також напрями подолання соціально-економічних наслідків збройної агресії та тимчасової окупації окремих районів українських областей Російською Федерацією.

Шість частин монографічного дослідження поступово розкривають передумови й основні сутнісні складники збройного нападу на Крим, а згодом і на Луганську і Донецьку області; відображають ресурсні та соціальні втрати; визначають умови реінтеграції та відновлення Донбасу; окреслюють прогноз розвитку подій довкола Криму та пропонують можливі сценарії майбутнього для України з огляду на

збереження та відновлення її територіальної цілісності.

Передумови агресивних дій Росії та їх катастрофічні результати детально аналізуються на початку монографічного дослідження.

Автори доходять об'єктивного висновку щодо недостатньої ефективності міжнародних безпечових структур у боротьбі з сучасними загрозами в кордонах окремої держави

та наголошують на появі нових ризиків для Північноатлантичного альянсу з боку Російської Федерації.

У монографії деталізовано новітні воєнні загрози національній безпеці України з боку Російської Федерації, пов'язані з захопленням українських територій: розглядаються південний, східний та південно-західний напрями інтересів Росії. Особливе місце в монографії приділене характеристиці Мінських угод та учасників цього процесу.

Цікавими з аналітичного та практичного погляду є розділи монографії щодо соціально-економічної оцінки наслідків анексії Російською Федерацією Криму та збройної агресії на сході України. Чи не вперше автори подають впорядковану статистичну інформацію щодо втрат виробничої інфраструктури, фінансової та екологічної сфер. Причому не лише констатується факт прямих і непрямих збитків, а й здійснено їх аналіз та показано вплив на економічну безпеку України.

Окремий розділ монографічного дослідження приділено вивченню соціальних наслідків збройної агресії Російської Федерації проти

М. М. Чеховська –
Завідувач кафедри
національної безпеки
Національної академії
Служби безпеки
України, доктор
економічних наук,
доцент

України. Автори наголошують, що наявний дисбаланс є не лише результатом ведення бойових дій на території нашої держави, його зародження має значно глибше історичне та соціально-економічне коріння. Поміж актуальних соціально-демографічних втрат автори виокремлюють втрати від підвищення захворюваності та смертності, міграційні втрати, втрати робочих місць, що спричинили зростання навантаження на систему державної соціальної підтримки. Впорядкуванню потреб внутрішньо переміщених осіб також приділено значну увагу. Зокрема, автори наголошують на недосконалості механізму надання допомоги ВПО з боку держави.

Аналіз втрат Української держави від анексії Криму також наведено в одному з розділів монографічного дослідження. Автори поділяють збитки на суто економічні й такі, що завдано вітчизняній науці та культурі. Крім того, визначаються напрями, за якими Російська Федерація має відшкодувати втрати, завдані Україні націоналізацією її державного майна.

Ґрунтовне вивчення передумов анексії Криму Російською Федерацією наведено в розділі «Інформаційно-маніпулятивні технології анексії Криму», в якому аналізуються причини негативного сприйняття мешканцями Криму революційних подій 2013–2014 років. Наводяться механізми та технології маніпулятивного впливу на свідомість українських та російських громадян, активно використовувані російськими пропагандистами, висвітлено дії та цілі російської пропагандистської машини, зокрема щодо утвердження авторитарної моделі інформаційного простору на півострові.

Три розділи монографії автори присвятили дослідженню шляхів реінтеграції тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та напрямів відновлення їх соціально-економічного розвитку. Зокрема, розглядаються три основні сценарії реінтеграції Донбасу: здійснення воєнної операції; реалізація Мінських домовленостей у спосіб досягнення компромісу з представниками ЛНР/ДНР; добровільна реінтеграція окупованих територій як результат волевиявлення їх мешканців. Автори розглядають позитиви та негативи кожного зазначеного сценарію, визначають коло зацікавлених суб'єктів.

Окреме місце в монографії посідає моделювання майбутніх ризиків для національної безпеки України, пов'язаних з реінтегруванням тимчасово окупованих територій. Автори визначають гуманітарні ризики та виклики для державної інформаційної політики, а також фінансово-економічні аспекти реінтеграції.

Детально досліджується механізм фінансового забезпечення відновлення інфраструктури Донбасу. Зокрема, пропонуються залучення коштів державного бюджету, інвестиційне фінансування, міжнародне грантове фінансування, а також міжнародна гуманітарна допомога. Водночас автори не наголошують на необхідності створення механізму відшкодування втрат української економіки Російською Федерацією, воєнна агресія якої стала причиною руйнування промислової інфраструктури регіону.

Поряд із фінансово-економічними аспектами подолання наслідків збройної агресії Російської Федерації проти України автори досліджують також соціальний аспект урегулювання ситуації на Донбасі. На особливу увагу, на нашу думку, заслуговує ідея авторів щодо запровадження моніторингу соціальної напруженості, тобто визначення «порогів стабільності соціальної системи регіонів та підстав для оперативного державного регулювання», що становитиме основу механізму попередження загроз національній безпеці нашої країни, зокрема у соціально-економічній та гуманітарній сферах.

Прикінцеві положення монографічного дослідження «Донбас і Крим: ціна повернення» розглядають можливі сценарії подальших дій України стосовно реінтеграції АР Крим та Донбасу.

Таким чином, монографія «Донбас і Крим: ціна повернення» за загальною редакцією В. П. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової та О. М. Ляшенко є цілісним, ґрунтовним і фаховим дослідженням, спрямованим на аналіз передумов і наслідків анексії Криму Російською Федерацією та ведення останньою воєнних дій на сході України. Ідеї, викладені в монографії, сприятимуть, на нашу думку, поглибленню досліджень у політичній, соціально-гуманітарній, економічній та екологічній сферах забезпечення національної безпеки України.